

О.Ю. ІВАНОВ

Олександр Юрійович Іванов, кандидат юридичних наук, викладач Національної академії Служби безпеки України

ІСТОРИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА СТАТУСУ КРИМУ ЗА ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕНТРАЛЬНОЇ РАДИ (БЕРЕЗЕНЬ 1917 Р. – КВІТЕНЬ 1918 Р.)

Лютнева революція 1917 р., яка призвела до фактичного припинення існування Російської імперії, активувала політичну боротьбу як у центрі держави, так і в окремих регіонах. Зокрема, у цих непростих умовах в Україні у березні 1917 р. прийшла до влади Українська Центральна Рада (далі – УЦР) на чолі з М. Грушевським. Вона позиціонувала себе як загальнонаціональний представницький орган влади, а вже 9 травня 1917 р. на своєму засіданні проголосила себе вищим органом крайової влади у межах дев'яти українських губерній, які входили до складу Російської імперії (Волинська, Київська, Подільська, Полтавська, Чернігівська, Харківська, Херсонська, Катеринославська, Таврійська). Втім, дослідники сходяться на думці про те, що УЦР зосереджувала основну увагу на формуванні вищих органів державної влади, не створюючи злагодженої системи місцевого управління.

Разом із тим позиціонування УЦР як єдиної легітимної влади на території України зумовлює необхідність дослідження її правових зв'язків із Кримом. Як правило, у вітчизняній історіографії висвітлюються переважно лише особливості різноманітних режимів місцевої самопроголошеної влади у Криму (як традиційної мусульманської, так і окупаційної більшовицької). Однак, попри сумнівний характер їх легітимності, вони здебільшого розглядаються як повноправні сторони у переговорах з УЦР та Тимчасовим урядом. Незважаючи на те, що становлення політико-правового статусу Криму за доби УЦР заклало основу для динаміки його змін за доби Української Держави (Гетьманату П. Скоропадського) та Директорії УНР, це питання залишається дослідженим фрагментарно й недостатньо.

Загалом проблематиці політико-правового статусу Криму в період березня 1917 р. – квітня 1918 р. присвячені праці таких дослідників, як Т. Бикова, Д. Велігодський, В. Сергійчук та ін. Втім, у цих дослідженнях розкрито переважно лише особливості діяльності місцевих крайових урядів у Криму, однак у більшості випадків поза увагою дослідників залишаються особливості визначення статусу цієї території в парадигмі правового поля, окресленого законодавством УЦР.

Виходячи із вищезазначеного, **метою статті** є висвітлення особливостей політико-правового статусу Криму за доби УЦР (березень 1917 р. – квітень 1918 р.), на основі чого – вироблення історико-правових аргументів для обґрунтування законного правового статусу Криму в межах українських державних утворень після припинення існування Російської імперії.

Особливості політичного курсу УЦР зумовлювали, серед іншого, фактичну відсутність єдиної політичної влади у зазначений період у Криму. Спірним видається також питання щодо його юридичного зв'язку з УЦР. Так, згідно з III Універсалом УЦР від 7 листопада 1917 р., де було визначено територіальні межі новостворюваної Української Народної Республіки, Крим не було включено до її складу. Однак зовсім невизначеним залишається правовий статус Криму у період березня – листопада 1917 р., а особливо у березні – червні 1917 р. – до проголошення I Універсалу УЦР. На цей час не існувало нормативно-правових актів, які б визначали межі юрисдикції УЦР. За таких умов у Криму, як і в інших регіонах колишньої Російської імперії, влада опинялася в руках місцевих політичних еліт. Причому складалася ситуація, за якої декілька політичних режимів одночасно позиціонували себе як легітимна місцева влада.

Після припинення існування Російської імперії у 1917 р. на території Криму розпочалася запекла боротьба за владу різних політичних сил, що спричиняло ситуацію багатовладдя або і безвладдя на півострові. Важливу роль у цій боротьбі відігравав кримськотатарський фактор. Так, активну діяльність проводила національна політична організація кримських татар «Міллі Фірка», яка активно протидіяла спробам спочатку німецьких, а потім і більшовицьких сил знищити ознаки національної ідентичності спільноти. Форми консолідації кримських татар стали більш досконаліми, ніж за часів Російської імперії. Стали з'являтися також і друковані видання кримськотатарського національного руху (зокрема, газета «Терджиман», яка регулярно видавалась у м. Сімферополь за доби уряду С. Сулькевича навесні – влітку 1918 р.)¹. Незважаючи на масовий «червоний терор» упродовж 1919–1920 рр., набирав обертів розвиток національної кримськотатарської культури, формуючи передумови до майбутнього визнання більшовиками необхідності створення кримськотатарської національної автономії.

Позаяк УЦР виступала загальнонаціональним представницьким органом, незважаючи на низький рівень авторитету у суспільстві, то правовий статус Криму у досліджуваній період слід розглядати саме у контексті зв'язків із нею. Загалом слід зазначити, що за доби УЦР не було вироблено власної системи місце-

вого самоврядування та відповідного законодавства. До ухвалення I Універсалу УЦР 10 червня 1917 р., яким проголошувалась рецепція адміністративно-територіального устрою Російської імперії, питання місцевого самоврядування не діставали правової регламентації взагалі. Проголошення УЦР вищим органом крайової влади на території дев'яти колишніх українських губерній Російської імперії 9 травня 1917 р. дістало документальне закріплення лише у протоколі відповідного засідання УЦР, однак не було оформленим нормативно. Втім, враховуючи специфіку постреволюційного періоду, коли політична доцільність домінувала над законністю, характер правового зв'язку між Кримом та УЦР у березні – червні 1917 р. можна реконструювати на підставі аналізу першоджерел.

Наразі архівні джерела, які б свідчили про наявність чи відсутність правовідносин між Кримом та УЦР у вказаний період, доволі обмежені або взагалі відсутні. Так, зокрема, аналіз змісту протоколу засідання УЦР від 23 квітня 1917 р. дає змогу встановити, що на ньому був присутній інженер М. Неклієвич, який представляв громаду міста Сімферополя зокрема і Таврійську губернію загалом. На вказаному засіданні УЦР обговорювались питання українізації, а також формування територіальних військових підрозділів². На відміну від поширеної в історіографії думки, обговорювана на цьому засіданні УЦР політика українізації стосувалась не лише армії, а й усіх сфер суспільства загалом, і була схожою до радянської політики коренізації.

Зі змісту протоколу не вдається встановити, якою саме була роль громадянина М. Неклієвича у роботі зазначеного засідання УЦР. Однак можна припустити, що оскільки він не був представником військової сфери, то його участь у засіданні УЦР була пов'язана з реалізацією у Криму політики українізації у широкому сенсі. Відтак, якщо УЦР поширювала на територію Криму загальнодержавну політику, то ця територія повинна була би знаходитись у прямому адміністративному підпорядкуванні УЦР. Іншим варіантом трактування вказаного документа може бути самостійна ініціативна участь М. Неклієвича у засіданні УЦР з метою порушення питання про встановлення правових зв'язків між Кримом та УЦР. Однак в обох випадках можна стверджувати про наявність відносин влади – підпорядкування між ними.

Разом із тим існують відомості про спроби Тимчасового уряду як революційного органу влади у Петербурзі заручитися політичною підтримкою у Криму. Так, 28 травня 1917 р. було прийнято рішення про створення Центрального виконавчого комітету як вищого виконавчого та розпорядчого органу фронтового і обласного з'їзду солдатських, матроських, робітничих та селянських депутатів Румунського фронту, Чорноморського флоту та Одеського округу (охоплював Херсонську, Таврійську, Бессарабську, Подільську та Волинську губернії)³. Цей орган повинен був підпорядковуватися постановам Тимчасового уряду та створювати єдину систему із Всеросійською радою робітничих, селянських та солдатських депутатів. Однак сумнівною видається легітимність такого органу влади, оскільки, як було зазначено вище, УЦР уже на цей час проголосила себе вищим крайовим органом влади в українських губерніях. Також виходячи з аналізу вказаного вище протоколу засідання УЦР від 23 квітня 1917 р., можна стверджувати про фактичну легітимізацію збереження та діяла за Городовим положенням 1870 року. Офіційне закріплення така система дістала у I Універсалі УЦР від 10 червня 1917 р., а до цього спеціального правового регулювання із вказаного питання не здійснювалось. Однак аналіз першоджерел свідчить, що УЦР визнавала чинність законодавства колишньої Російської імперії, яке стосувалось адміністративно-територіального устрою та місцевого самоврядування.

Відтак, з ухваленням I Універсалу УЦР відбулося фактично законодавче закріплення поширення юрисдикції УЦР на територію Криму. Поряд зі збереженням старих імперських органів місцевого самоврядування за доби УЦР було запроваджено посади головних окружних та крайових комісарів. Нормативного акта, який би затверджував систему цих органів та встановлював єдині засади їх правового статусу, не існувало. Однак, серед іншого, було створено посаду Головного Окружного Комісара Херсонщини, Таврії і Катеринославщини, юрисдикція якого поширювалась і на територію Криму. Виходячи з аналізу документів, цю посаду було запроваджено не раніше дати ухвалення I Універсалу УЦР. До компетенції Комісара входило вирішення переважно адміністративно-господарських питань через підтримання зв'язків із відповідними посадовцями центральних органів влади (генеральних секретарств, а згодом міністерств)⁴.

Про перебування Криму в адміністративному підпорядкуванні УЦР у період до проголошення УНР за III Універсалом 7 листопада 1917 р. свідчить також і діяльність УЦР із підготовки до проведення виборів до Установчих Зборів. Так, зокрема, 31 червня 1917 р. на засіданні Комісії з виборів в армії та на флоті при Особливій нараді для підготовки проекту Положення про вибори до Установчих Зборів було заслухано доповідь О. Грузенберга та М. Добрянського з проблематики утворення виборчих комісій. Серед іншого, у доповіді згадано про формування виборчих комісій Чорноморського флоту⁵. Оскільки виборчі комісії можуть створюватися лише на територіях, які перебувають в адміністративному підпорядкуванні конкретного державно-владного режиму, то із зазначеного випливає, що територія Криму перебувала у прямому адміністративному підпорядкуванні щодо УЦР.

Окрім згаданих вище крайових та окружних комісарів, УЦР було запроваджено також і ради селянських депутатів на рівні губерній. Їх діяльність так само не регламентувалась єдиним уніфікованим правовим актом. Ці ради могли утворювати власні виконавчі органи – комітети. Не став винятком щодо запровадження цих органів влади і Крим. Так, у документальних першоджерелах міститься згадка про діяльність Виконавчого комітету Таврійської губернської ради селянських депутатів. Зокрема, у протоколі його засідання від 8 вересня 1917 р. № 43 йдеться про прийняття рішення щодо направлення уповноважених представників Пенькова та Заїки до м. Севастополя для з'ясування стану підготовки міської влади до проведення

виборів до Установчих Зборів⁶. Маємо всі підстави стверджувати, що органи влади Таврійської губернії становили єдину адміністративну систему з вищими органами влади УЦР. Відтак, можна вважати, що оскільки їх діяльність поширювалася на територію Криму, то на територію останнього розповсюджувалась юрисдикція УЦР.

2 листопада 1917 р. на тлі подій, пов'язаних із поваленням російського самодержавства, Радою Народних Комісарів у Петрограді було ухвалено Декларацію прав народів Росії. Цей документ був спрямований на визначення правового статусу національних меншин Російської імперії після припинення її існування. У Декларації було закріплено такі принципи: рівність і суверенність народів Росії; право народів Росії на вільне самовизначення, аж до відокремлення і створення самостійної держави; скасування всіх національних і національно-релігійних привілеїв та обмежень; вільний розвиток національних меншин та етнічних (в оригіналі – «етнографічних») груп, які населяють територію Росії⁷. Однак процес реалізації цих принципів видався доволі проблематичним. Так, зокрема, не закріплювалося вичерпного переліку національностей, які мали право на здійснення національно-державного самовизначення. Разом із тим не було розроблено механізму реалізації цього права, що часто спричиняло ситуацію безвладдя або й багатовладдя в окремих регіонах.

На основі цієї Декларації 7 листопада 1917 р. УЦР було видано III Універсал, у якому проголошувалось про утворення Української Народної Республіки з автономним статусом у складі Росії. Окреслюючи територіальні межі УНР, автори Універсалу вказали, зокрема, що до її складу входить Таврійська губернія, але без Криму. З його тексту складно встановити мотиви такого рішення. Втім, у проекті Конституції УНР від 10 грудня 1917 р. містилося таке схоже положення: «Територія Української Республіки обіймає такі землі з переважно Українською людністю, які приналежали до Російської Держави: губернії Київську, Подільську, Волинську, Холмську, Чернігівську, Полтавську, Харківську, Катеринославську, Херсонську і Таврійську, за виключенням частей неукраїнських (як Крим) і з прилученням сусідніх територій українських»⁸.

Як бачимо, формування територіальних меж УНР здійснювалося за національним принципом. Так, до їх складу мали бути включені території з переважним числом етнічних українців серед населення. Здебільшого дослідники пояснюють це тим, що політичне керівництво УЦР прагнуло довести перед Тимчасовим урядом право українців на національно-територіальну автономію у складі Росії. Для цього необхідно було окреслити межі етнічної української території. Тому приймалося рішення про залишення «спірних» територій поза кордонами УНР. Їх нібито планувалося включити до складу УНР згодом, коли на них буде сформована українська більшість, яка висловить відповідну політичну волю⁹. На нашу думку, не слід відкидати також і положень згаданої вище Декларації прав народів Росії, відповідно до яких право вільного самовизначення могло здійснюватися лише групами, сформованими за етнічною ознакою. Позаяк у Криму українці не були переважною етнічною групою на той час, то надання йому автономії у світлі положень Декларації виглядало би сумнівним.

У той же час окремі факти свідчать про збереження політичного контролю УЦР над Кримом навіть після ухвалення III Універсалу. Так, не припиняючи підготовки до проведення Установчих Зборів, представники відповідного підрозділу при Генеральному Секретаріаті УНР 8 листопада 1917 р. надіслали до м. Сімферополя урядову телеграму такого змісту: «Негайно сповістіть, чи встигнете провести вибори 12–14 [листопада 1917 р.]. Генсеквибори»¹⁰. Також згідно із Законом УЦР від 17 грудня 1917 р. «Про заведення апеляційних судів» визначалося позбавлення Сімферопольського окружного суду повноважень щодо апеляційного розгляду справ. Однак про його ліквідацію не йшлося¹¹. А у згаданому вище проекті Конституції УНР у ст. 65 було зазначено про право окремих націй (у тому числі і татарської) на національно-персональну автономію у складі УНР за умови збору та подання до Генерального Суду не менше 10 тисяч підписів на підтримку відповідного письмового клопотання.

Про наміри політичного керівництва Криму залишатись під юрисдикцією УЦР свідчать, зокрема, такі факти. Серед архівних матеріалів нами віднайдено лист «Виборчого бюро Генерального Секретаріату УЦР до Київської окружної по виборам у Установчі Збори Комісії», зареєстрований 4 жовтня 1917 року. У ньому зазначалося, зокрема, таке (авторську стилістику та орфографію збережено): «Телеграма одержана 03.10.1917 р. від губернського комісара Біянки м. Сімферополя з проханням надіслати йому 300 примірників «Положення о виборах в Установчі збори» на українській мові». Із зазначеного можна зробити висновок, що у Криму існувала значна частина населення з проукраїнськими поглядами. Причому це стосувалось як пересічних громадян, так і політичної еліти. Відтак, можна стверджувати, що представники Криму намагалися зміцнити свої правові зв'язки з УЦР та висловлювали наміри залишатись у межах її юрисдикції, визнаючи дію українського законодавства на своїй території. Це положення свідчить також і про значну чисельність української громади у Криму. За різними даними, частка кримських татар та українців серед населення півострова у досліджуваній період становила приблизно по 20–25 %. В. Сергійчук, зокрема, вважає однаково важливим розвиток їх національних рухів. Причому він вказує на тісну співпрацю між ними та наявність спільних цілей щодо політичної взаємодії з УЦР. У багатьох випадках органи самоорганізації як української, так і кримськотатарської громади Криму виступали рівноправними сторонами у переговорах з УЦР із найважливіших політичних питань. Вони діяли нарівні з органами місцевого самоврядування, що залишалися ще з імперських часів.

Ці та окремі інші факти можуть свідчити про те, що, по-перше, окреслення кордону УНР у III Універсалі УЦР було суто декларативним. По-друге, цьому могла сприяти також і нечіткість положень Декларації

прав народів Росії. По-третє, політичне керівництво Криму (Меджліс, Курултай, інші національні об'єднання, які претендували на роль офіційного уряду) не бажало втрачати політичного покровительства УНР у боротьбі проти більшовицького наступу. По-четверте, відсутність будь-якої іншої легітимної влади на півострові відкривала для уряду М. Грушевського можливість зі збереження своєї політичної влади на цій території. По-п'яте, можна зробити припущення про особливий характер правового зв'язку УНР із тими територіями, від яких вона наразі відмовлялась, але мала намір у подальшому їх включити до свого складу, не бажаючи розриву політичних та економічних зв'язків із ними.

Визначаючи правовий статус Криму після проголошення III Універсалу УЦР 7 листопада 1917 р., варто виходити з такого. Під поняттям «універсал» у цьому контексті слід розуміти політико-правовий документ програмного характеру, проголошений в умовах суспільно-політичної нестабільності. Відтак, спірним видається його ідентифікація в якості нормативно-правового акта конституційного характеру. За визначенням В. Винниченка, в універсалах відображалася морально-правова влада УЦР. Він також стверджує, що слово «універсал» спеціально було дібрано членами УЦР для іменування своїх велінь, оскільки воно походило з козацько-гетьманської доби і суттєво підвищувало авторитет влади серед народу. Практика державотворення досліджуваного періоду свідчить, що положення універсалів УЦР підлягали подальшій деталізації у законодавстві. Тому, на нашу думку, висновки більшості дослідників про неукраїнський статус Криму після проголошення III Універсалу можна піддати сумніву. На підтвердження цієї думки слід вказати також і на той факт, що відповідно до архівних документів система органів місцевого самоврядування у Криму продовжувала залишатись незмінною щонайменше до березня 1918 року. Можна стверджувати лише про часткову втрату чи послаблення політичного контролю УЦР над Кримом внаслідок подій, пов'язаних із укладенням Брест-Литовського мирного договору у лютому 1918 р. та розгортанням більшовицької агресії.

Слід зазначити, що незадовго після підписання Брест-Литовського мирного договору була укладена широкомасштабна господарсько-політична угода між УНР та Османською імперією. У ній, серед іншого, договірні сторони зобов'язувались поважати наявні кордони одна одної та не посягати на їх цілісність. Відтак, якщо брати за основу позицію щодо декларативного характеру положень III Універсалу УЦР, то по суті можна стверджувати про міжнародне визнання факту територіальної приналежності Криму до УНР. Від часу припинення існування Російської імперії територіальні межі українських губерній змін не зазнавали. У квітні 1918 р. Головний Окружний Комісар Херсонщини, Таврії і Катеринославщини у листі до Народного міністерства харчової промисловості УНР писав: «...Зараз поки Таврія і Катеринославщина не в наших руках і зносин з ними немає...»¹². У цих словах йшлося про окупацію зазначених територій німецькими військами на порушення вимог Брест-Литовського миру. Однак жодним чином не ставилася під сумнів юридична приналежність Криму до УНР. Про це, зокрема, свідчать численні бухгалтерські документи щодо постачання продовольства на територію півострова. Відтак, влада УНР чітко характеризувала дійсний стан цих територій як такий, що не відповідав чинним на той час міжнародного права та українського законодавства. Це випливає із вказівки на тимчасову втрату політико-правових зв'язків із ними.

Окрема увага за доби УЦР приділялася правовому статусу Чорноморського флоту. Загалом процес українізації флоту був цілком закономірним на уламках колишньої Російської імперії, і розпочався він у квітні 1917 р. з утворення Ради української чорноморської громади у Севастополі як першого органу громадського контролю за діяльністю Чорноморського флоту в умовах слабкої ще на той час центральної виконавчої влади. На центральному ж рівні управління флотом уперше було нормативно закріплене з утворенням 22 грудня 1917 р. Секретаріату морських справ. У подальшому після підписання Брест-Литовського договору 13 березня 1918 р. було прийнято «Тимчасовий закон про флоту УНР», у п. 2 якого зазначалося про правонаступництво УНР щодо Чорноморського флоту після розпаду Російської імперії. Також встановлювалося розміщення українського прапора на всіх суднах¹³. Хоча І. Солдатенко і критикує закон про флот, проголошений 13 березня 1918 р., проте саме цей закон уперше закріпив український статус Чорноморського флоту і скасований у легальному порядку він не був. За Брест-Литовським мирним договором Крим не належав Україні, проте таке положення було зафіксовано з тією умовою, що інші регіони України не будуть піддаватися німецькому наступу. Останнє було порушено, і тому влада УНР стала вживати заходів щодо відновлення командування військовими частинами флоту у Криму, що було завершено 24 квітня 1918 року.

Ослаблення політичного авторитету УЦР внаслідок недостатньої спроможності протидіяти більшовицькому наступу в січні 1918 р. призвело до подальшого падіння її авторитету на місцях. Зокрема, у зв'язку з цим у Криму постав Крайовий уряд на чолі з С. Сулькевичем. Крайовий уряд С. Сулькевича був проголошений в умовах окупації півострова німецькими військами. 18 червня 1918 р. було проголошено декларацію «До населення Криму», яку більшість дослідників оцінюють як перший конституційний акт Криму¹⁴. Аналіз зазначеного документа свідчить, що більшість його положень мали декларативний політичний характер і більше стосувалися питань узгодження позицій з «окупаційною» владою.

Таким чином, під час національно-визвольних змагань після розпаду Російської імперії кримськотатарська громада висловлювала підтримку щодо включення Криму до складу українських державних утворень, оскільки досвід існування російського самодержавства показав його неприхильність до сприятливого розвитку окремих етнічних груп. УЦР як загальнонаціональна представницька інституція проголосила себе вищим крайовим органом влади у межах українських губерній. Попри відсутність чітко сформованої системи місцевого самоврядування, правові зв'язки між кримськими органами влади та УЦР все ж існували, про що свідчать численні архівні матеріали. Проголошення III Універсалом УЦР території Криму поза межами

створюваної Української Народної Республіки (далі – УНР) було декларативним і правових наслідків не створило. У таких кордонах територія УНР була згодом визнана на міжнародному рівні.

¹ Редькіна О.М. Кримський крайовий уряд генерал-лейтенанта С. Сулькевича (червень-листопад 1918 р.): історико-правове дослідження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних та правових учень» / О.М. Редькіна. – К., 2003. – 22 с.

² Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 1115 «Українська Центральна Рада, м. Київ, з 08.02.1918 р. – м. Житомир, з березня 1918 р. – м. Київ». – Оп. 1. – Спр. 10.

³ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 3156 «Центральний виконавчий комітет рад солдатських, матроських, робітничих і селянських депутатів Румунського фронту, Чорноморського флоту і Одеського округу (ЦВК Румчород), м. Одеса». – Оп. 1. – Спр. 1.

⁴ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 2015 «Головний крайовий комісар Української народної республіки Херсонщини, Таврії і Катеринославщини, м. Одеса». – Оп. 1. – Спр. 2.

⁵ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 799 «Міністерство внутрішніх справ Української Народної Республіки». – Оп. 1. – Спр. 1.

⁶ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 799 «Міністерство внутрішніх справ Української Народної Республіки». – Оп. 1. – Спр. 1а.

⁷ Декларация прав народов России // Декреты Советской власти. – М. : Гос. изд-во полит. литературы, 1957. – Т. I. – С. 39–41.

⁸ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 799 «Міністерство внутрішніх справ Української Народної Республіки». – Оп. 1. – Спр. 5.

⁹ Сергійчук В.І. Український Крим / В.І. Сергійчук. – К.: Українська Видавнича Спілка, 2001. – 304 с.

¹⁰ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 799 «Міністерство внутрішніх справ Української Народної Республіки». – Оп. 1. – Спр. 2.

¹¹ Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 1115 «Українська Центральна Рада, м. Київ, з 08.02.1918 р. – м. Житомир, з березня 1918 р. – м. Київ». – Оп. 1. – Спр. 19.

¹² Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВОВУ). – Ф. 3156 «Центральний виконавчий комітет рад солдатських, матроських, робітничих і селянських депутатів Румунського фронту, Чорноморського флоту і Одеського округу (ЦВК Румчород), м. Одеса». – Оп. 1. – Спр. 1.

¹³ Солдатенко І.В. Проблема Чорноморського флоту в контексті соборності України (березень 1917 – квітень 1918 рр.) / І.В. Солдатенко // Проблеми соборності України в ХХ столітті. – К., 1994. – С. 70–76.

¹⁴ Бикова Т.Б. Кримські крайові уряди 1918 – 1919 рр. / Т.Б. Бикова // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: міжвід. зб. наук. пр. – 2005. – Вип. 14. – С. 45–48.

Резюме

Іванов О.Ю. Історико-правова характеристика статусу Криму за доби Української Центральної Ради (березень 1917 р. – квітень 1918 р.).

У статті розглядаються проблеми визначення правового статусу Криму в період березня 1917 р. – квітня 1918 р. з точки зору законодавства Української Центральної Ради, юрисдикція якої в той час поширювалась на територію півострова.

Ключові слова: Українська Центральна Рада, Крим, Українська Народна Республіка, Таврійська губернія, універсал Української Центральної Ради, крайовий уряд, правовий статус.

Резюме

Іванов А.Ю. Историко-правовая характеристика статуса Крыма в период правления Украинской Центральной Рады (март 1917 г. – апрель 1918 г.).

В статье рассматриваются проблемы определения правового статуса Крыма в период марта 1917 г. – апреля 1918 г. с точки зрения законодательства Украинской Центральной Рады, юрисдикция которой в то время распространялась на территорию полуострова.

Ключевые слова: Украинская Центральная Рада, Крым, Украинская Народная Республика, Таврическая губерния, универсал Украинской Центральной Рады, краевое правительство, правовой статус.

Summary

Ivanov O. Historical and legal characteristics of the Crimea's status within the period of the Ukrainian Central Rada's reign (1917 – 1918).

The article deals with the issues concerning the Crimea's legal status definition in 1917–1918 according to the laws adopted by the Ukrainian Central Rada which had been exercising its jurisdiction over the Crimea within the following period.

Key words: the Ukrainian Central Rada, the Crimea, Ukrainian People's Republic, the Tavrian region, proclamation of the Ukrainian Central Rada, regional government.